

YEŞİL ÖRGÜTSEL DAVRANIŞIN SAĞLIK TURİZMİNDEKİ ROLÜ THE ROLE OF GREEN ORGANIZATIONAL BEHAVIOR IN HEALTH TOURISM

Nazlıcan SARIKAYA

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Sağlık Yönetimi Ana Bilim Dalı Sağlık Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencisi

nazlican.sarikaya1@gmail.com Orcid: 0009-0009-3585-611X

ÖZET

Son yıllarda sürdürülebilirlik, sağlık sektörünün stratejik gündem maddelerinden biri hâline gelmiş; bu bağlamda yeşil örgütsel davranış (YÖD), çevresel sorumluluk ve kurumsal sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada kritik bir yapı taşı olarak öne çıkmıştır. Bu çalışma, hızla büyüyen ve dinamik yapısı ile dikkat çeken sağlık turizmi alanında, sağlık çalışanlarının yeşil örgütsel davranış algılarını, bu davranışların uygulamadaki yansımalarını ve kurumlar üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde incelemektedir.

Çalışmada, çalışan algısının, örgütsel iklimin ve liderlik desteğinin, çevresel sürdürülebilirliğe yönelik gönüllü katılım üzerindeki belirleyici rolü ampirik veriler ışığında analiz edilmektedir. Dijital kayıt sistemlerinden enerji verimliliğine, atık yönetiminden yeşil ulaşım teşviklerine kadar çeşitli uygulamaların sağlık turizmi sektörü üzerindeki doğrudan etkileri tablo ve şekillerle desteklenerek ortaya konmuştur. Türkiye özelinde geliştirilen yeşil hastane politikaları ve uygulamaları, çevreci yönetim anlayışının uluslararası hasta tercihleri ve rekabet avantajı üzerindeki somut etkilerini göstermektedir.

Sonuç olarak, yeşil örgütsel davranışların sadece çevresel koruma ve sürdürülebilirlik hedefleriyle sınırlı kalmayıp; aynı zamanda sağlık turizmi sektöründe rekabet gücü, marka değeri ve hasta memnuniyeti gibi kritik performans göstergeleri üzerinde kalıcı ve olumlu etkiler yarattığı vurgulanmaktadır. Bu kapsamda, sağlık kurumlarının çevresel duyarlılığı içselleştirmesi, hem sektörün geleceği hem de küresel sağlık turizmi rekabetinde sürdürülebilir başarı için elzemdir.

Anahtar Kelimeler: Yeşil Örgütsel Davranış, Sağlık Turizmi, Sürdürülebilirlik, Çalışan Algısı, Yeşil Stratejiler, Çevre Duyarlılığı

ABSTRACT

In recent years, sustainability has become a strategic priority in the healthcare sector, with green organizational behavior (GOB) emerging as a fundamental pillar for achieving environmental responsibility and corporate sustainability goals. This study comprehensively examines healthcare workers' perceptions of green organizational behavior, its practical applications, and impacts within the rapidly growing and dynamic field of health tourism.

The study further analyzes the pivotal role of employee perception, organizational climate, and leadership support on voluntary participation in environmental sustainability initiatives. Data presented through tables and figures illustrate the direct effects of various implementations—from digital record systems to energy efficiency, waste management, and green transportation incentives—on the health tourism sector. Policies and green hospital practices developed specifically in Turkey provide concrete evidence of how environmentally friendly management approaches influence international patient preferences and competitive advantage.

In conclusion, green organizational behaviors are emphasized not only as environmental protection measures but also as critical drivers of lasting value in health tourism, affecting competitiveness, brand equity, and patient satisfaction. The internalization of environmental awareness by healthcare institutions is thus essential for the sector's future and sustainable success in the global health tourism market.

Keywords: Green Organizational Behavior, Health Tourism, Sustainability, Employee Perception, Green Strategies, Environmental Awareness

GİRİŞ

Son yıllarda çevresel sürdürülebilirlik kavramı, yalnızca çevre bilimleri veya enerji sektörü ile sınırlı kalmayıp, sağlık hizmetlerinden turizme kadar pek çok farklı alanda temel bir yönetim paradigması olarak benimsenmiştir. Özellikle sağlık sektörü, yüksek enerji tüketimi, yoğun kimyasal kullanım ve atık üretimi gibi nedenlerle çevresel açıdan en riskli sektörlerden biri olarak tanımlanmaktadır (World Health Organization, 2022). Bu durum, sağlık kurumlarının çevreye duyarlı yönetim anlayışlarını kurum kültürüne entegre etmelerini zorunlu kılmakta; böylece hem operasyonel verimlilik artırılmakta hem de etik ve sosyal sorumluluklar yerine getirilmektedir.

Yeşil örgütsel davranış (YÖD), bireylerin ve kurumların çevresel sürdürülebilirliği destekleyen tutum ve davranışlarını kapsayan kapsamlı bir kavram olarak ortaya çıkmış ve günümüzde sağlık sektöründeki dönüşüm süreçlerinde stratejik bir araç olarak kullanılmaktadır (Ones & Dilchert, 2012; Boiral, 2009). YÖD, çalışanların kurumsal politikalara bağlı olarak gerçekleştirdiği zorunlu davranışlar ile bireysel inisiyatif ve gönüllülük esasına dayanan davranışları içermekte; bu davranışlar, çalışan farkındalığı, liderlik yaklaşımları ve örgütsel iklim gibi faktörlerle doğrudan şekillenmektedir. Özellikle gönüllü yeşil davranışların, örgüt kültüründe dönüşümü tetikleyici ve kalıcı kılan etkisi literatürde sıklıkla vurgulanmaktadır (Kim et al., 2021).

Bu kapsamda, sağlık turizmi sektörü de sürdürülebilirlik dönüşümünün önemli bir arenası olarak öne çıkmaktadır. Uluslararası hastaların sınır ötesi tedavi seyahatlerinde, yalnızca tıbbi hizmet kalitesi değil, aynı zamanda hizmet sunulan sağlık kurumlarının çevresel ve sosyal duyarlılıkları tercih kriterleri arasında giderek daha fazla yer almaktadır (Han et al., 2011; Jiang et al., 2016). Dolayısıyla, sağlık turizmi alanında faaliyet gösteren kurumların yeşil stratejiler benimsemesi, hasta memnuniyeti ve uluslararası rekabette sürdürülebilir avantaj sağlamaktadır.

Türkiye özelinde, Sağlık Bakanlığı'nın yürüttüğü Yeşil Hastane Rehberi uygulaması, sürdürülebilir sağlık hizmetlerinin kurumsallaşmasına yönelik önemli bir politika aracı olarak dikkat çekmektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2023). Bu bağlamda, çevreci uygulamaların hem yerel düzeyde hem de uluslararası hasta tercihlerini şekillendiren stratejik faktörler olarak giderek daha fazla önem kazandığı görülmektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Yeşil Örgütsel Davranış

Yeşil örgütsel davranış, çalışanların sergiledikleri çevreye duyarlı ve bu konuda farkındalık gösterdiği davranışlardır (Erbaşı ve Özalp, 2016, s.298). Yeşil örgütsel davranış, çalışanların ve yöneticilerin çevresel sürdürülebilirliği destekleyen tutum ve davranışları benimsemelerini ifade eder (Ones & Dilchert, 2012). Bu davranışlar gönüllü veya zorunlu olabilir. Gönüllü yeşil davranışlar, bireylerin çevreye katkı sağlayacak şekilde kendi inisiyatifleriyle gerçekleştirdikleri eylemleri;

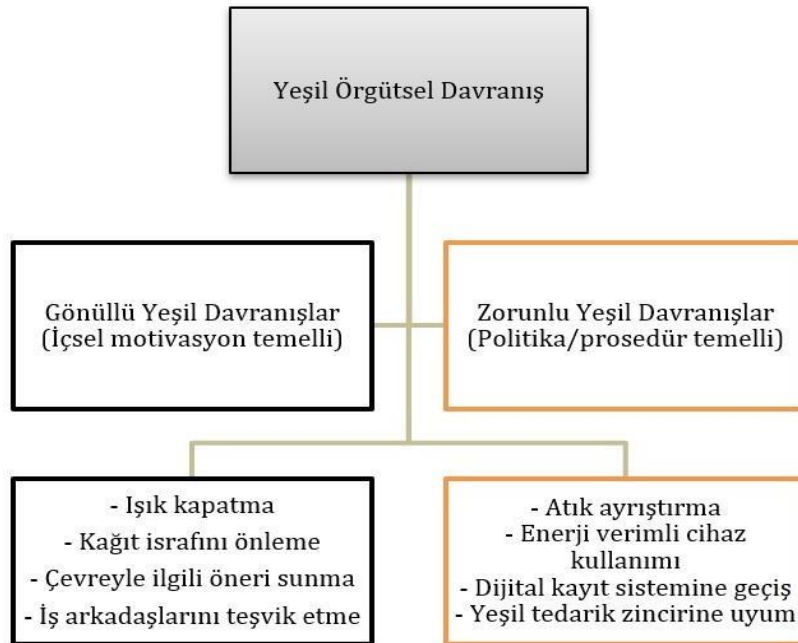
zorunlu yeşil davranışlar ise kurum politikaları ve prosedürleri gereği yerine getirilen faaliyetleri kapsamaktadır (Boiral, 2009).

Güncel literatürde yeşil örgütsel davranış, örgütsel vatandaşlık davranışlarının çevresel boyutu olarak da değerlendirilmektedir (Daily et al., 2009). Özellikle gönüllü davranışlar, çalışanların çevresel değerlere içten bağlılıklarını yansıtmakta ve kurumsal kültürün yeşil dönüşümünde itici güç oluşturmaktadır (Kim et al., 2022). Öte yandan zorunlu yeşil davranışlar, iş tanımlarına ve resmi prosedürlere bağlı olarak gerçekleştirilmekte olup genellikle yönetsel denetimle ilişkilidir. Bu algı çevreye duyarlı davranışı adeta bir toplumun rutini haline getiren, toplumsal bir görev kabul ettiren bir bakış açısıdır (Karaca, 2013, s.100).

Yeşil örgütsel davranışın kurumsal sürdürülebilirlik stratejileriyle olan bağlantısı, özellikle son yıllarda çevre performansının kurumların itibarına ve rekabet avantajına olan etkisinin anlaşılmasıyla daha fazla önem kazanmıştır (Robertson & Barling, 2013). Çalışanların çevresel inisiyatiflere katılım düzeyleri, örgüt içinde uygulanan iklimin niteliğine göre değişmekte ve bu davranışların kalıcı hâle gelmesi, çevreci bir liderlik anlayışıyla desteklenmektedir.

Literatürde bu tür davranışların sadece çevresel sorumlulukla sınırlı kalmadığı; aynı zamanda çalışanların iş doyumu, örgütsel bağlılık ve aidiyet hissi üzerinde de olumlu etkiler yarattığı belirtilmektedir (Norton et al., 2014). Ayrıca gönüllü yeşil davranışlar, çalışanların bireysel değer sistemleri ile kurumsal çevre politikaları arasında bir uyum olduğu durumlarda daha sık ortaya çıkmakta, bu da örgütsel bağlılık düzeyini artırmaktadır.

Aşağıda, bu iki davranış biçiminin karşılaştırmalı olarak görselleştirildiği bir şekil yer almaktadır.

Şekil 1. Gönüllü ve Zorunlu Yeşil Örgütsel Davranışların Karşılaştırılması

Kaynak: Boiral (2009); Daily et al. (2009); Kim, Kim & Choi (2021).

Dolayısıyla, yeşil örgütsel davranış yalnızca çevreci bir refleks değil, aynı zamanda örgütsel başarı, sürdürülebilir kalkınma hedefleri ve etik sorumluluk çerçevesinde değerlendirilen çok yönlü bir kavram hâline gelmiştir. Sağlık turizminin rekabetçi yapısında yeşil örgütsel davranış, hem kurumun uluslararası alanda tercih edilebilirliğini artırmakta hem de toplumsal sorumluluk anlayışına katkı sunmaktadır. Turizm işi yapan yerlerde yeşil davranış algısı ile ilgili bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmada katılanların çoğu çevre dostu uygulamalara özen gösteren işletmeleri tercih ettiği görülmüştür (Mensah, 2004, s.1).

Sağlık kurumları özelinde değerlendirildiğinde ise, yeşil davranışların hasta güvenliği, atık yönetimi ve enerji kullanımı gibi çok boyutlu etkileri bulunduğu görülmektedir. Bu bağlamda, sağlık çalışanlarının sergilediği yeşil örgütsel davranışların hem mikro (bireysel tutumlar) hem de makro (kurumsal çevresel performans) düzeyde sonuçları olduğu söylenebilir.

Yeşil örgütsel davranış, çevreye duyarlı kurumsal kültürün çalışanlar üzerindeki etkisinin anlaşılması açısından önemli bir göstergedir. Yeşil örgütsel davranış sadece bireysel davranışları değil, aynı zamanda sistemsal yaklaşımı da içerir. Literatürde, bu tür davranışların yaygınlaşmasının kurumsal sosyal sorumluluk stratejileriyle doğrudan ilişkili olduğu belirtilmektedir (Boiral, 2009; Daily et al., 2009). Yeşil davranışların örgütsel vatandaşlık davranışlarıyla birlikte değerlendirilmesi, çalışanların gönüllü katılım motivasyonlarının da daha net analiz edilmesine imkân tanır.

Sağlık Turizmi Bağlamında Çevresel Duyarlılık

Sağlık turizmi, yalnızca ekonomik faydalarıyla değil, aynı zamanda çevresel etkileriyle de değerlendirilmesi gereken çok boyutlu bir alandır. Son yıllarda küresel çevre bilincinin artmasıyla birlikte, sağlık turizmi destinasyonlarının çevresel sürdürülebilirlik düzeyleri, uluslararası hastaların tercihlerini doğrudan etkilemeye başlamıştır (Wiernik vd., 2016: 1). Özellikle Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya gibi bölgelerdeki sağlık turistleri, yalnızca tıbbi hizmetlerin kalitesine değil, aynı zamanda hizmet aldıkları tesislerin çevresel etkilerine de dikkat etmektedirler (Connell, 2013).

Bu bağlamda, çevresel duyarlılığın sağlık turizmi sektöründe bir rekabet faktörü hâline geldiği gözlemlenmektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerdeki sağlık tesisleri, çevreye duyarlı altyapılar geliştirerek bu yönlerini marka imajlarına entegre etmektedirler. Örneğin; Almanya, İsviçre ve Hollanda gibi ülkelerdeki bazı özel hastaneler ve rehabilitasyon merkezleri, LEED (Leadership in Energy and Environmental Design) ve Green Globe gibi uluslararası geçerliliğe sahip çevreci sertifikalara sahiptir ve bu belgeleri kurumsal tanıtım süreçlerinde aktif olarak kullanmaktadırlar (Jiang et al., 2016). Benzer şekilde, Tayland ve Hindistan gibi medikal turizmde öne çıkan ülkelerdeki bazı hastaneler, yağmur suyu geri kazanım sistemleri, güneş enerjisi panelleri, toksik olmayan

temizlik ürünleri ve düşük enerji tüketimli tıbbi cihazlar gibi uygulamalarla çevreci yaklaşımlarını hizmet süreçlerine entegre etmektedirler (Han et al., 2011; Lee et al., 2014).

Türkiye özelinde ise Sağlık Bakanlığı'nın sağlık turizmini geliştirme stratejileri içinde çevresel sürdürülebilirlik giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda "Yeşil Hastane" kavramı gündeme gelmiş ve çeşitli kamu ile özel hastaneler bu alanda pilot projeler başlatmıştır. İstanbul'daki bazı özel sağlık grupları, yeşil bina sertifikasyonu elde edebilmek için enerji verimliliği, doğal aydınlatma, atık geri dönüşümü ve çevre dostu yapı malzemeleri gibi kriterlere uygun projeler geliştirmektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2023). Antalya, İzmir ve Muğla gibi hem turizm hem sağlık altyapısı açısından gelişmiş illerde çevreci uygulamaların yaygınlaşması, Türkiye'nin sağlık turizminde sürdürülebilir rekabet avantajı elde etmesine katkı sağlamaktadır.

Dolayısıyla, çevresel duyarlılık hem hasta beklentilerini karşılamak hem de küresel çevre politikalarıyla uyumlu hareket etmek açısından sağlık turizmi kurumlarının göz ardı edemeyeceği bir unsur hâline gelmiştir. Gelecekte sağlık turistlerinin tercihlerini etkileyen temel faktörlerden biri, çevreye duyarlı hizmet anlayışı olacaktır.

Ayrıca çevresel duyarlılık, sadece fiziksel altyapı yatırımlarında değil; aynı zamanda hasta ile iletişim, temizlik hizmetleri, gıda tüketimi ve tıbbi atık yönetimi gibi mikro düzeydeki süreçlerde de kurumsal kaliteyi doğrudan etkileyen bir unsur haline gelmiştir. Bu nedenle, çevreci yaklaşımın yalnızca görünür uygulamalarla sınırlı kalmaması, sistematik bir içselleştirme süreci ile desteklenmesi önerilmektedir. Bu kapsamda, sağlık turizmi hizmet sunumunda çalışanların çevresel farkındalıklarının artırılması, eğitim programları ve kurumsal kültür değişiklikleri ile desteklenmelidir (Zientara & Zamojska, 2018).

Çevresel duyarlılık aynı zamanda, sürdürülebilir tedarik zinciri yönetimi ve atıkların azaltılması gibi operasyonel süreçlere de yansımaktadır. Özellikle tıbbi atıkların uygun şekilde yönetilmesi, hem çevre sağlığı hem de uluslararası hasta güvenliği açısından kritik bir öneme sahiptir (WHO, 2022). Bu bağlamda, sağlık turizmi sektöründe faaliyet gösteren kurumların çevre dostu uygulamaları yaygınlaştırmaları, sadece çevresel yükümlülük değil, aynı zamanda hasta memnuniyeti ve kurumsal itibar açısından da stratejik bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak, çevresel duyarlılık, sağlık turizmi alanında sürdürülebilir bir rekabetçi avantaj yaratmanın temel bileşenlerinden biri olup, hem makro düzeyde politika yapıcılar tarafından desteklenmeli hem de mikro düzeyde tüm paydaşlar tarafından benimsenmelidir.

Sağlık Kurumlarında Yeşil Örgütsel Davranışın Uygulamaları

Sağlık kurumları yeşil davranışları kurumsal stratejilerine entegre ettiklerinde, çalışanların da bu yöndeki davranışları artmaktadır. Örneğin, geri dönüşüm uygulamaları, dijital kayıt sistemleri ile

kağıt tüketiminin azaltılması, enerji tasarruflu cihazların kullanılması, hastane ulaşımında bisiklet kullanımının teşvik edilmesi gibi uygulamalar hem kurumsal hem bireysel düzeyde çevresel katkılar sağlamaktadır (Daily, Bishop & Govindarajulu, 2009).

Günümüzde birçok sağlık kuruluşu, “yeşil hastane” konseptine uyum sağlamak amacıyla çevresel sürdürülebilirliği kurumsal hedefleri arasına almıştır. Bu hedef doğrultusunda enerji verimliliği, su tasarrufu, sürdürülebilir tedarik zinciri yönetimi ve atıkların azaltılması gibi unsurlar ön plana çıkmaktadır (World Health Organization [WHO], 2022). Özellikle büyük ölçekli hastanelerde sürdürülebilir bina tasarımları (örneğin; LEED sertifikalı yapılar), iç ortam hava kalitesini artırmakla kalmamakta, aynı zamanda enerji tüketimini %30’a kadar azaltabilmektedir (U.S. Green Building Council, 2023).

Çalışan eğitimi de yeşil örgütsel davranışların yaygınlaşmasında belirleyici faktörlerden biridir. Yeşil davranış konusunda düzenlenen eğitim programları, çalışanların çevresel farkındalık düzeyini artırmakta ve günlük uygulamalara gönüllü olarak katılım sağlamalarına olanak tanımaktadır (Zientara & Zamojska, 2018). Örneğin, Polonya’da yapılan bir araştırmada, hastane çalışanlarının çevre dostu alışkanlıkları benimsemesinde periyodik farkındalık eğitimlerinin etkili olduğu belirlenmiştir.

Buna ek olarak, bazı hastaneler hasta odalarında sensörlü aydınlatmalar ve düşük akımlı musluklar kullanarak hem enerji hem de su tasarrufu sağlamaktadır. Bu tür teknolojik uygulamalar, hem maliyetleri azaltmakta hem de çevresel ayak izini küçültmektedir. Sağlık çalışanlarının bu süreçte katılımı, kurum içinde geliştirilen ödüllendirme sistemleriyle daha da motive edilebilmektedir.

Ayrıca, sürdürülebilir tıbbi atık yönetimi uygulamaları sağlık kurumlarında kritik bir rol oynamaktadır. Atıkların doğru ayrıştırılması, zararlı maddelerin uygun şekilde imha edilmesi ve atık hacminin minimize edilmesi, hem çevre sağlığı hem de çalışan ve hasta güvenliği açısından önemli katkılar sağlamaktadır (WHO, 2022). Bu bağlamda, sağlık çalışanlarının atık yönetimi konusundaki bilgi ve becerilerinin artırılması, kurumların yeşil davranış hedeflerine ulaşmasında kilit bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Yeşil örgütsel davranışın yaygınlaşması için ayrıca kurum kültürünün bu anlayışa göre şekillendirilmesi gerekmektedir. Çalışanların çevre dostu uygulamalara aktif katılımını teşvik eden liderlik tarzları, iletişim stratejileri ve karar alma süreçleri bu kültürün oluşturulmasında etkili olmaktadır (Kim et al., 2022). Bu yaklaşımlar, bireysel motivasyonun artmasını ve dolayısıyla örgütsel performansın olumlu yönde gelişmesini sağlamaktadır.

Son olarak, dijitalleşme ve teknoloji entegrasyonu sağlık kurumlarında çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarını güçlendirmektedir. Elektronik sağlık kayıtlarının kullanımı, uzaktan hasta izleme sistemleri ve enerji verimli tıbbi cihazlar, hem kaynak kullanımını optimize etmekte hem de çevresel

yükü azaltmaktadır. Bu gelişmeler, sağlık sektöründe yeşil örgütsel davranışın sadece bireysel değil, aynı zamanda sistematik ve yenilikçi bir dönüşümle mümkün olabileceğini göstermektedir (Lee et al., 2021).

Çalışan Algısının Önemi

Yeşil örgütsel davranışın kurumsal düzeyde benimsenmesinde, çalışan algısı önemli bir rol oynamaktadır. Çalışanları çevreye duyarlı bireyler olarak geliştirmek, bu alanda davranışlar sergilemelerine ön ayak olmak artık önemli bir sorun haline gelmiştir (Canto vd., 2012: 33). Çalışanlar, çevreye duyarlı bir örgüt iklimi algıladıklarında bu davranışlara daha gönüllü olarak katılmaktadırlar (Norton et al., 2014). Bu da çalışan bağlılığını, iş tatminini ve genel performansı olumlu yönde etkileyebilmektedir.

Sağlık turizmi bağlamında bakıldığında, çalışanların yeşil örgüt iklimine yönelik algıları, sadece içsel motivasyonlarını değil aynı zamanda uluslararası hasta deneyimini de doğrudan etkilemektedir. Çevreye duyarlı hizmet sunumu yapan çalışanlar, hasta ile temas hâlindeyken kurumu temsil eden en görünür unsurlardan biri olmaktadır. Özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika gibi çevre bilincinin yüksek olduğu ülkelerden gelen sağlık turistleri, tedavi aldıkları tesisin hem fiziksel hem davranışsal düzeyde sürdürülebilirlik ilkelerine uygun hizmet sunmasına önem vermektedir (Han et al., 2011). Örneğin, çevreye duyarlı uygulamalara inanan ve bunu içselleştiren bir sağlık personeli, uluslararası hastalara yalnızca klinik bilgi sunmakla kalmayıp aynı zamanda kurumun çevresel değerlerini de davranış yoluyla aktarmakta, bu da sağlık turisti nezdinde kuruma duyulan güveni artırmaktadır (Robertson & Barling, 2013). Dolayısıyla, çalışan algısı yalnızca içsel bir tutum değil, aynı zamanda kurumsal marka değeri ve hasta memnuniyetiyle ilişkili dışsal bir performans göstergesi hâline gelmektedir.

Ayrıca çalışanlar, çevreci bir liderlik anlayışı ve destekleyici bir örgüt kültürü ile karşılaştıklarında, gönüllü yeşil davranışlara daha yüksek düzeyde katılım göstermekte; bu da hizmet kalitesine, çevreye olan duyarlılığa ve hasta güvenliğine doğrudan katkı sağlamaktadır (Kim et al., 2021). Bu çerçevede sağlık turizmine hizmet veren kuruluşlarda yeşil örgütsel iklimin algılanması, yalnızca sürdürülebilirlik politikalarının değil, hasta deneyimi ve kurum imajının da temel belirleyicilerinden biri olmaktadır.

Kurumlarda çalışan algısını şekillendiren en önemli unsurlardan biri, yöneticilerin çevre konularındaki kararlılığıdır. Yeşil liderlik, sadece çevreci politikaların duyurulması değil, aynı zamanda bu politikaların davranışa dönüşmesi için rol model olunması anlamına gelir. Literatürde “yeşil dönüştürücü liderlik” kavramı, çalışanların çevreci davranışlara katılımını artırmada belirleyici bir unsur olarak tanımlanmaktadır (Kim et al., 2021).

Çalışan algısının şekillenmesinde örgütsel iletişim kanallarının etkinliği de büyük önem taşımaktadır. Açık, şeffaf ve düzenli iletişim, çalışanların yeşil uygulamalar ve politikalar hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlarken, geri bildirim mekanizmaları ise onların görüş ve önerilerini kuruma aktarmalarına imkân tanımaktadır (Delmas & Pekovic, 2018). Bu durum, çalışanların örgütle bağ kurmasını güçlendirmekte ve çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine yönelik ortak bir vizyonun oluşturulmasını desteklemektedir.

Bununla birlikte, çalışanların yeşil örgütsel davranışları algılamasında kişisel değerler ve çevresel bilinç düzeyleri de etkili olmaktadır. Çevresel farkındalık yüksek bireyler, örgütlerinin çevreci girişimlerine daha olumlu yaklaşmakta ve bu doğrultuda daha aktif rol almaktadırlar (Ones & Dilchert, 2012). Bu nedenle, kurumların çalışanların çevresel tutumlarını geliştirmek üzere farkındalık artırıcı eğitim ve bilinçlendirme programlarına yatırım yapması, sürdürülebilir bir yeşil örgüt kültürü için elzemdir.

Son olarak, yeşil örgütsel davranış algısı sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda ekip ve departman düzeyinde de değerlendirilmelidir. Takım bazında oluşturulan ortak çevresel hedefler ve kolektif sorumluluk bilinci, bireysel davranışların güçlenmesine zemin hazırlamakta; bu da sağlık turizmi kuruluşlarının sürdürülebilirlik başarısını artırmaktadır (Kim & Scullion, 2020).

Sağlık Turizmi Bağlamında Yeşil Örgütsel Davranış Uygulamaları ve Etkileri

Tablo 1. Sağlık Turizmi Bağlamında Yeşil Örgütsel Davranış Uygulamaları ve Etkileri

Uygulama Türü	Açıklama	Sağlık Turizmine Etkisi
Dijital Kayıt Sistemleri	Uluslararası hastalar için kayıt işlemlerinin elektronik ortamda yapılması	Daha hızlı hasta kabul süreci; çevreci izlenim sayesinde hasta güveni artışı
Enerji Verimli Aydınlatma	LED sistemleri ve akıllı sensörler ile enerji tasarrufu sağlanması	Tesisin çevresel sorumluluğu imajını güçlendirerek uluslararası tercih edilebilirlik
Atık Yönetimi & Geri Dönüşüm	Tıbbi ve evsel atıkların ayrı toplanması ve geri dönüşüm oranlarının artırılması	Küresel çevre standartlarına uygunluk; hasta memnuniyet puanlarında artış
Çalışanlara Yeşil Eğitim	Personelin çevreye duyarlı hizmet sunumu konusunda eğitilmesi	Uluslararası hastalarla iletişimde çevreci tutumun yansımaları, hizmet kalitesi algısı
Yeşil Ulaşım Teşvikleri	Personelin bisiklet ve servis gibi düşük karbonlu ulaşım yollarına yönlendirilmesi	Karbon ayak izi azaltımı sayesinde sürdürülebilir marka değeri oluşumu

Kaynak: Han et al. (2011); Jiang et al. (2016); Norton et al. (2014).

Sağlık turizmi, hizmet sunumunda yalnızca tıbbi kaliteyi değil, aynı zamanda çevresel ve sosyal sorumlulukları da kapsayan bütüncül bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, yukarıda belirtilen yeşil örgütsel davranış uygulamaları, sadece çevre politikalarının uygulanması değil, aynı

zamanda uluslararası hastaların tercihlerini ve memnuniyetini belirleyen kritik stratejik faktörler olarak ortaya çıkmaktadır.

Örneğin, LEED veya Green Globe gibi uluslararası geçerliliğe sahip çevreci sertifikalara sahip sağlık tesisleri, özellikle Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya gibi çevresel duyarlılığın yüksek olduğu bölgelerden gelen sağlık turistleri için güvenilirlik ve etik sorumluluk göstergesi olarak kabul edilmektedir (Jiang et al., 2016; Connell, 2013). Bu sertifikalar, sağlık tesislerinin sadece tıbbi standartlara değil, çevresel sürdürülebilirlik ilkelerine de ne denli bağlı olduklarının somut göstergesi olarak hastaların bilinçli tercih yapmasını kolaylaştırmaktadır.

Dijital kayıt sistemlerinin kullanımı, hastaların işlem süreçlerini hızlandırmakla kalmayıp, aynı zamanda kağıt tüketiminin azalması yoluyla çevresel sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır. Bu uygulama, hem operasyonel verimliliği artırmakta hem de hastaların kuruma olan güvenini ve memnuniyetini olumlu yönde etkilemektedir (Han et al., 2011).

Atık yönetimi ve geri dönüşüm uygulamaları ise sağlık tesislerinde hem tıbbi hem de evsel atıkların doğru şekilde ayrıştırılmasını sağlayarak çevre kirliliğinin önlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu uygulamalar, uluslararası standartlara uyumun yanı sıra, sağlık turizmi hastalarının artan çevre bilinci doğrultusunda beklentilerinin karşılanmasına da olanak tanımaktadır (Norton et al., 2014).

Buna ek olarak, çalışanların yeşil eğitimlerle donatılması, onların çevreye duyarlı davranışları içselleştirmesini sağlamak ve böylece hasta ile doğrudan iletişimde bulunan personelin kurumun çevresel değerlerini etkin biçimde yansıtmasına olanak tanımaktadır. Bu durum, uluslararası sağlık turistleri arasında kurumun prestijini artırmakta ve hizmet kalitesi algısını güçlendirmektedir (Han et al., 2011).

Yeşil ulaşım teşvikleri, karbon ayak izinin azaltılması açısından önem taşımakta ve çalışanların düşük karbonlu ulaşım araçlarını tercih etmesi, sağlık tesisinin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmasında somut katkılar sunmaktadır. Bu tür uygulamalar, sürdürülebilir marka değeri oluşturma yanı sıra, kurumun sosyal sorumluluk bilincini yansıtması bakımından da hasta gözünde olumlu bir imaj yaratmaktadır (Jiang et al., 2016).

Sonuç olarak, yeşil örgütsel davranışların sağlık turizmi alanına etkin entegrasyonu, çevresel sürdürülebilirliği desteklemekle kalmayıp aynı zamanda ekonomik açıdan da rekabet avantajı sağlamaktadır. Türkiye gibi sağlık turizminde hızla gelişen ülkeler için bu uygulamalar, uluslararası arenada tercih edilirliliği artıran ve uzun vadeli başarıya zemin hazırlayan stratejik unsurlar arasında yer almaktadır.

Sağlık Turizminde Rekabet ve Yeşil Stratejiler

Sağlık turizmi, bireyin koruyucu tedavi edici ve geliştirici sağlık hizmetlerinden yararlanmak adına

yaptıkları seyahat olarak tanımlanabilir (Bridges & Carrera, 2006). Ülke ekonomisine katkı sağlayan tatil planları, tarihi ve kültürel gezi için gelen turistler, deniz kum güneş tatillerinin yanında artık sağlık turizminin de ekonomik olarak girdisi oldukça artmaktadır (Öğüt vd. (2018). Sağlık turizmi alanında faaliyet gösteren kurumlar için yeşil stratejiler, yalnızca çevreye duyarlı bir imaj yaratmanın ötesinde, somut rekabet avantajı sağlayan bütüncül bir yaklaşıma dönüşmektedir. Uluslararası hasta akışı yüksek olan ülkelerde, çevre dostu uygulamaları benimseyen sağlık tesisleri, hastalar tarafından daha fazla tercih edilmekte; bu tercihler ise doğrudan hasta memnuniyeti, kurumsal güvenilirlik ve marka itibarı ile ilişkilendirilmektedir (Han et al., 2011). Özellikle gelişmiş ülkelerden gelen sağlık turistleri için çevreye duyarlılık, etik değerlere bağlılık ve sürdürülebilirlik politikaları, sağlık hizmeti tercihlerinde belirleyici rol oynamaktadır (Jiang et al., 2016). Bu durum, sağlık turizmi sektöründe yeşil stratejilerin sadece pazarlama unsuru olarak değil, aynı zamanda hasta davranışlarını şekillendiren temel bir faktör olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Yeşil stratejilerin rekabet üzerindeki etkisi yalnızca kurumsal imajla sınırlı kalmamaktadır. Bu stratejiler aynı zamanda operasyonel mükemmellik, kaynak verimliliği ve maliyet avantajı sağlamaktadır. Örneğin; enerji tasarruflu aydınlatma sistemleri, gri su geri kazanım teknolojileri, dijital hasta kayıt sistemleri ve çevre dostu temizlik malzemeleri gibi uygulamalar, çevresel etkilerin azaltılmasının yanı sıra kurumun işletme giderlerini önemli ölçüde düşürmesine olanak tanımaktadır (Lee & Chen, 2014). Bu tür uygulamalar, özellikle gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren özel sağlık kuruluşları için maliyet etkinliği sağlamakla kalmayıp, düşük maliyetle yüksek çevresel performans sergileme imkânı sunarak rekabet avantajını artırmaktadır.

Ayrıca, çevre dostu altyapıya sahip sağlık kurumları, uluslararası sertifikasyon sistemleri (örneğin LEED, Green Globe, ISO 14001) aracılığıyla kalite güvencesini belgeleyerek hem pazarlama faaliyetlerinde hem de dijital platformlardaki görünürlüklerinde üst sıralarda yer almaktadır. Günümüzde sağlık turizmine yönelik karar süreçlerinde çevrimiçi yorumlar, hastane derecelendirme platformları ve dijital puanlama sistemleri (örneğin Medical Departures, Bookimed, WhatClinic gibi) hastalar tarafından aktif olarak kullanılmakta; bu platformlar ise çevresel sürdürülebilirlik kriterlerini giderek daha belirgin bir şekilde öne çıkarmaktadır. Dolayısıyla, sağlık kurumlarının çevresel performanslarını saydam şekilde raporlamaları, dijital çağda marka güvenilirliği ve hasta sadakati oluşturma açısından kritik bir öneme sahiptir.

Türkiye’de de bu gelişmeler paralelinde, yeşil stratejilerin sağlık turizmi politikalarına entegrasyonu ivme kazanmıştır. Sağlık Bakanlığı’nın 2023 tarihli “Yeşil Hastane Rehberi” ve strateji belgelerinde, çevresel sürdürülebilirlik doğrudan performans kriteri olarak tanımlanmış; kamu ile özel sektör iş birlikleri teşvik edilmiştir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2023). İstanbul, Antalya ve İzmir gibi sağlık turizmi destinasyonlarında faaliyet gösteren bazı özel hastaneler, uluslararası hasta portföyünü genişletmek

amacıyla yeşil uygulamalarını kurumsal iletişim stratejilerinin merkezine yerleştirmiştir. Bu tür kurumlar, sürdürülebilirlik odaklı inovasyonları ve çevre dostu teknolojileri benimseyerek, uluslararası pazarda rekabet avantajı elde etmeyi hedeflemektedir (Robertson & Barling, 2013).

Bununla birlikte, dijitalleşmenin de katkısıyla kurumlar, çevresel performanslarını daha şeffaf ve ölçülebilir biçimde raporlayabilmekte; bu da kurumsal hesap verebilirliği ve hasta güvenini artırmaktadır. Örneğin; karbon ayak izi raporlaması, enerji tüketim izleme panelleri, atık geri dönüşüm oranları gibi veriler artık birçok uluslararası hasta tarafından kurum değerlendirmelerinde dikkate alınmaktadır. Bu verilerin kamuya açık ve erişilebilir olması, sağlık turizmi alanında sürdürülebilirlik konusundaki duyarlılığı ve talebi artırmakta, sektörün genel dönüşümünü hızlandırmaktadır.

Tüm bu gelişmeler ışığında, sağlık turizmi sektöründe faaliyet gösteren kurumlar için yeşil stratejiler, yalnızca geçici bir trend değil; uzun vadeli, kalıcı ve sürdürülebilir bir rekabet gücü aracı hâline gelmiştir. Bu stratejiler, kurumların hem çevresel sorumluluklarını yerine getirmelerine hem de uluslararası düzeyde diferansiyasyon (farklılaşma) ve değer yaratımı sağlamalarına olanak tanımaktadır. Dolayısıyla, çevre dostu uygulamaların benimsenmesi, geleceğin sağlık turizmi anlayışının merkezinde yer almakta ve kurumların stratejik planlamalarında öncelikli başlıklardan biri hâline gelmektedir. Bu süreçte, yeşil stratejilerin etkinliği için sürekli izleme, performans değerlendirmesi ve yenilikçi yaklaşımların geliştirilmesi kritik önemdedir.

YÖNTEM

Bu çalışma, Sinop ilinde sağlık turizmi alanında faaliyet gösteren bir devlet hastanesinde çalışan sağlık personelinin yeşil örgütsel davranış algılarını, uygulamalarını ve sağlık turizmi bağlamındaki etkilerini anlamaya yönelik nitel bir araştırmadır. Araştırmanın temel amacı; sağlık çalışanlarının çevresel duyarlılık, yeşil örgütsel davranışlar ve bu davranışların sağlık turizmine yansımaları hakkındaki farkındalık ve deneyimlerini incelemektir.

Araştırmanın örneklemini, farklı birimlerde görev yapan 10 sağlık çalışanı oluşturmaktadır. Katılımcılar; hemşire, doktor, sağlık teknisyeni ve idari personelden seçilmiş olup, görev ve deneyim açısından çeşitlilik sağlanmıştır.

Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeler yüz yüze yapılmış ve ortalama 15 dakika sürmüştür. Toplanan veriler içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Görüşme formu, literatür taraması ve daha önce yapılmış benzer çalışmalar (Han et al., 2011; Norton et al., 2014; Kim et al., 2021; Zientara & Zamojska, 2018) doğrultusunda, aşağıdaki başlıkları içeren toplam 8 soru içermektedir:

- Yeşil örgütsel davranış algısı

- Kurumsal çevresel uygulamalar ve katılım
- Eğitim ve çevresel farkındalık
- Liderlik ve motivasyon
- Sağlık turizminde yeşil davranışların algılanması
- Uluslararası hastaların çevre dostu uygulamalara yaklaşımı
- Sağlık turizmi bağlamında çevre duyarlılığının kurum imajına etkisi
- Sağlık turizminde çevreci uygulamaların hasta memnuniyetine katkısı.

BULGULAR

İçerik analizine göre 6 ana başlık belirlenmiştir:

1. Yeşil Örgütsel Davranış Algısı

Katılımcılar, çevresel duyarlılığın sağlık kurumlarında önemli ve giderek artan bir konu olduğunu belirtmiştir. Bir hemşire, “Çevreye saygı artık işimizin doğal bir parçası gibi oldu. Atıkları ayrıştırmak, enerji tasarrufu yapmak, geri dönüşüm malzemelerinin önemi gibi uygulamalar günlük rutinimizde yer aldı,” demiştir. Bazı katılımcılar ise kurum içindeki uygulama düzeylerinin farklılık gösterdiğini ifade etmiştir.

2. Kurumsal Çevresel Uygulamalar ve Katılım

Çalışanların çoğu, geri dönüşüm ve enerji tasarrufu gibi uygulamalara aktif katılım sağladıklarını belirtirken, bazıları bu uygulamaların daha çok zorunlu olduğunu ve gönüllü katılımın sınırlı kaldığını vurgulamıştır. Örneğin, bir teknisyen, “Eğitimlerle bilinçlendik ve işimizi daha dikkatli yapıyoruz,” derken, başka biri “Çoğu zaman uygulamalar sadece yönetimden gelen emir gibi oluyor,” demiştir.

3. Eğitim ve Farkındalık

Çevresel farkındalık eğitimlerinin davranış değişikliğinde önemli rol oynadığı vurgulanmıştır. Bir doktor, “Aldığımız eğitimler çevre bilincimi artırdı ve meslektaşlarımla da bu konuları daha fazla konuşmaya başladık,” ifadesini kullanmıştır. Bazı katılımcılar ise eğitimlerin yetersiz ve aralıklı olduğuna dikkat çekmiştir.

4. Liderlik ve Destek Mekanizmaları

Liderlerin çevreye duyarlı tutumu ve verdiği destek, çalışanların motivasyonunu artırmaktadır. Bir katılımcı, “Yöneticilerimiz çevre politikalarını benimseyip bizi teşvik ediyor, bu da dikkatli olmamıza yardımcı oluyor,” şeklinde görüş bildirmiştir. Ancak bazı çalışanlar liderlik desteğinin daha güçlü olması gerektiğini ifade etmiştir.

5. Sağlık Turizminde Yeşil Örgütsel Davranışların Algılanması

Uluslararası hastaların çevreci uygulamalara önem verdiği konusunda ortak görüş vardır. Bir

hemşire, “Hastalar ve yakınları, hastanenin çevreye duyarlı olduğunu görünce kendilerini daha güvende hissediyorlar ve memnuniyetleri artıyor,” demiştir. Çalışanlar, sağlık turizminde yeşil davranışların kurumun tercih edilme nedenleri arasında yer aldığını belirtmiştir.

6. Sağlık Turizmi Bağlamında Çevreci Uygulamaların Hasta Memnuniyetine ve Kurum İmajına Katkısı

Katılımcılar, çevreci uygulamaların hem hasta memnuniyetini artırdığını hem de kurumun uluslararası alanda olumlu bir imaj kazanmasına katkı sağladığını ifade etmiştir. Bir doktor, “Green Globe veya LEED gibi sertifikaların olması, bazı bilinçli hastalar açısından güven artırıcı bir faktör,” yorumunu yapmıştır. Ayrıca, dijital kayıt sistemleri ve atık yönetimi gibi teknolojik uygulamaların süreçleri hızlandırdığı ve çevresel etkileri daha da azalttığı belirtilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sağlık turizmi sektörü, günümüzde sadece tıbbi hizmetlerin kalitesi ve erişilebilirliği açısından değil, aynı zamanda çevresel ve sosyal sorumluluk boyutlarıyla da kapsamlı bir dönüşüm yaşamaktadır. Küresel iklim krizinin ve çevresel duyarlılığın giderek arttığı günümüzde, sürdürülebilirlik ilkeleri sağlık hizmetlerinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiş; bu bağlamda yeşil örgütsel davranışlar, sağlık kurumlarının stratejik politikalarında merkezi bir rol oynamaya başlamıştır.

Çalışanların çevre dostu tutum ve davranışlarının desteklenmesi, sadece bireysel bir sorumluluk alanı olarak kalmayıp, kurumsal liderliğin kararlılığı ve vizyonu ile şekillenen kolektif bir kültür oluşturmayı gerektirmektedir. Bu kültür, gönüllü yeşil davranışların teşvik edilmesi yoluyla sağlık kurumlarının iç yapısında derinlemesine benimsenmeli ve sürdürülebilirlik bilinci tüm çalışanlara yayılmalıdır. Bu süreç, sağlık turizmi bağlamında sadece çevresel faydalar sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda uluslararası hasta deneyimini zenginleştirerek kurumlara rekabet avantajı kazandırmaktadır (Kim et al., 2021; Robertson & Barling, 2013).

Bununla birlikte, sağlık turizminde rekabet avantajı elde etmenin artık yalnızca klinik mükemmeliyete dayalı olmadığı açıktır. Uluslararası sağlık turistleri, enerji verimliliği, atık yönetimi, yeşil bina sertifikasyonu gibi sürdürülebilirlik kriterlerini göz önünde bulundurarak sağlık tesisi seçimlerinde çevresel performansı da dikkate almaktadırlar (Jiang et al., 2016; Han et al., 2011). Bu eğilim, sağlık kuruluşlarının çevresel, sosyal ve yönetsel sürdürülebilirlik ilkelerini entegre etmesini zorunlu kılmakta; sürdürülebilirlik ile hasta memnuniyeti arasında güçlü ve doğrudan bir ilişki kurulmaktadır.

Türkiye özelinde ise, sağlık turizmi sektöründeki bu dönüşüm, sadece çevreye duyarlı sağlık hizmeti sunumu anlamına gelmemekte; aynı zamanda uluslararası alanda farklılaşma, prestij kazanımı ve uzun vadeli marka değeri oluşturma fırsatları da sunmaktadır. T.C. Sağlık Bakanlığı’nın “Yeşil

Hastane” politikaları ve sürdürülebilirlik odaklı stratejik girişimleri, bu dönüşümün kurumsallaşmasına önemli katkılar sağlamaktadır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2023). Özellikle enerji verimliliği, atık yönetimi, su tasarrufu gibi uygulamalar ile dijitalleşmenin yeşil dönüşümle entegrasyonu, Türkiye’nin sağlık turizmi alanındaki küresel rekabet gücünü artırmaktadır.

Yeşil örgütsel davranışların yaygınlaşması sadece çevresel performans iyileştirmesi değil, aynı zamanda kurumsal kültürün ve çalışan bağlılığının güçlenmesi açısından da kritik öneme sahiptir. Kurumlarda bu davranışların gönüllü olarak benimsenmesi, liderlik tarzı, eğitim programları ve ödüllendirme mekanizmaları gibi unsurlarla doğrudan ilişkilidir. Bu durum, sağlık turizmi alanında çalışanların motivasyonunu artırarak hizmet kalitesinin yükselmesine de zemin hazırlamaktadır (Kim et al., 2021). Öte yandan, yeşil davranışların zorunlu uygulamalar şeklinde benimsetilmesi, çalışanlarda direnç veya motivasyon kaybına yol açabileceğinden, stratejilerin psikolojik ve sosyal boyutlarının da dikkate alınması gerekmektedir.

Ayrıca, sağlık turizmi sektöründe çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının finansal etkileri üzerine daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Mevcut literatür, yeşil uygulamaların uzun vadede maliyet avantajı sağladığını belirtmekle birlikte, bu yatırımların kısa vadede oluşturabileceği finansal baskılar ve geri dönüş süreleri konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bu açıdan, politika yapıcıların ve kurum yöneticilerinin, yeşil dönüşüm süreçlerini teşvik edecek mali destek mekanizmaları ve teşvikler geliştirmesi büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, yeşil örgütsel davranışlar sağlık turizmi sektöründe çevresel etkilerin azaltılmasına katkı sağlamanın ötesinde, uluslararası hasta memnuniyeti ve kurumların sürdürülebilir rekabet gücünün artırılması açısından da çok boyutlu faydalar sunmaktadır. Sağlık kuruluşlarının yeşil dönüşümü bir kurumsal zorunluluk ve etik sorumluluk olarak görmekle kalmayıp, aynı zamanda geleceğe yönelik stratejik bir yatırım olarak benimsemeleri gerekmektedir. Bu yaklaşım, sağlık turizmi sektörünün uzun vadede sürdürülebilir, çevreyle uyumlu ve ekonomik açıdan güçlü bir yapıya kavuşmasını mümkün kılacaktır.

KAYNAKÇA

- Bridges, J. F., & Carrera, P. M. (2006). Globalization and Health Care: Understanding Health and Medical Tourism. *Expert Review of Pharmacoeconomics & Outcomes Research*, 447-454.
- Boiral, O. (2009). Greening the corporation through organizational citizenship behaviors. *Journal of Business Ethics*, 87(2), 221-236.
- Cantor, D.E., Morrow, P.C., & Montabon, F. (2012). Engagement in environmental behaviors among supply chain management employees: An organizational support theoretical perspective. *Journal of Supply Chain Management*, 48(3), 33-51. <https://doi.org/10.1111/j.1745-493X.2011.03257.x>
- Connell, J. (2013). Contemporary medical tourism: Conceptualisation, culture and commodification. *Tourism Management*, 34, 1-13.

Daily, B. F., Bishop, J. W., & Govindarajulu, N. (2009). A conceptual model for organizational citizenship behavior directed toward the environment. *Business & Society*, 48(2), 243–256.

Erbaşı, A., ve Özalp, Ö. (2016). Çevre tutkusu ve yeşil örgütsel davranışın örgütsel bağlılık üzerine etkisi. *Eurasian Academy of Sciences Eurasian Business and Economics Journal*, 2, 296-306.

Han, H., Hsu, L. T., & Sheu, C. (2011). Application of the theory of planned behavior to green hotel choice: Testing the effect of environmental friendly activities. *Tourism Management*, 31(3), 325–334.

Jiang, Y., Hu, X., & Zhou, Y. (2016). Green certifications and their impacts on international patient decisions in medical tourism. *International Journal of Healthcare Management*, 9(3), 175–182.

Karaca, Ş. (2013). Tüketicilerin yeşil ürünlere ilişkin tutumlarının incelenmesine yönelik bir araştırma. *Ege Akademik Bakış*, 13(1), 99-111.

Kim, A., Kim, Y., Han, K., & Park, S. (2021). Green leadership and pro-environmental behavior: The mediating role of organizational climate in healthcare institutions. *Journal of Environmental Management*, 289, 112456.

Lee, W. H., & Chen, F. S. (2014). The influence of green innovation on environmental and corporate performance: A stakeholder perspective. *Sustainability*, 6(10), 6666–6683.

Mensah, I. (2004). *Environmental management practices in US hotels*, Research Report. http://www.hotelonline.com/News/PR2004_2nd/May04_EnvironmentalPractices.html

Norton, T. A., Zacher, H., & Ashkanasy, N. M. (2014). Organizational sustainability policies and employee green behavior: The mediating role of work climate perceptions. *Journal of Environmental Psychology*, 38, 49–54.

Ones, D. S., & Dilchert, S. (2012). Environmental sustainability at work: A call to action. *Industrial and Organizational Psychology*, 5(4), 444–466.

Öğüt, K., Yeşilyurt, S., & Yurtseven, Ç. (2018). Kazakistan – Türkiye Sağlık Turizmi: Sağlık Sektörlerine Bakış ve Potansiyeller. *Business and Economics Research Journal*, 57-74.

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2023). *Sağlıkta sürdürülebilirlik ve yeşil hastane rehberi*. <https://www.saglik.gov.tr/>

U.S. Green Building Council. (2023). LEED v4.1 for healthcare.

Wiernik, B. M., Dilchert, S., & Ones, D. S. (2016). Age and employee green behaviors: A meta-analysis. *Frontiers in Psychology*, 7, 1-15. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00194>

World Health Organization. (2022). *Sustainable healthcare: Environmental best practices in hospitals*.

Zientara, P., & Zamojska, A. (2018). Green organizational climates and employee pro-environmental behaviour in the hotel industry. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(7), 1142–1159.